

Akraba Evliliği Yapan Kadınlarda Eğitim Düzeyi, Evlilik Yaşı ve Doğurganlık Oranları

*The Education Level, Age of Marriage and Fertility in
Women with Consanguineous Marriages*

Alparslan BAKSU, M. Serden ÇIĞSAR, Nimet GÖKER, Sabri KARTAL, Canan Eren HERGİN

Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi, 1.Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği

ÖZET

AMAÇ: Hasta popülasyonumuzdaki kadınlarda akraba evliliği oranı ve bu grupta eğitim düzeyi, evlilik yaşı ve doğurganlık oranlarının incelenmesi.

MATERYAL VE METOD: Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Planlaması Merkezine Mart - Haziran 1999 arasında başvuran kadınlardan randomize seçilen 246'sına 29 soruluk anket uygulanmıştır.

BULGULAR: Popülasyonumuzda akraba evliliği oranı % 24,8'dir. Akraba evliliği yapan ve yapmayanlarda sırasıyla çalışma oranı, eğitim yılı, ortalama evlilik yaşı, çocuk sayısı, istenen çocuk sayısı ve planlı olarak sahip olunan çocuk sayısı sırasıyla şöyledir: %9,9 ve %90,1; 4,5 ve 7,4; 18,1 ve 20,4; 2,9 ve 2,0; 2,9 ve 2,1; 1,83 ve 1,53.

SONUÇ: Kadın Hastalıkları ve Doğum Hekimliği için önemli bir sorun olan akraba evliliği popülasyonumuzda % 24,8 oranındadır. Bu grubu eğitim seviyesi düşük, evlilik yaşı küçük, çok çocuklu kadınlar oluşturmaktadır. Toplumumuzun sosyoekonomik seviyesinin yükselmesi ve sağlıklı nesiller yetişmesi için iletişim araçlarıyla bu gruptaki kadınların doğru bilgilendirilmesi gereklidir.

ANAHTAR KELİMELEER: Akraba evliliği, Eğitim, Çocuk sayısı

SUMMARY

OBJECTIVE: To evaluate incidence of consanguineous marriages in our patient population and education level, age of marriage and fertility in this group.

STUDY DESIGN: A randomised study with an inquiry of 29 questions carried out on 246 women who applied to Family Planning Center at Şişli Etfal Education and Research Hospital between March - June 1999.

RESULTS: Incidence of consanguineous marriages is 24.8%. Incidence of working, age of marriage, owned child number, number of wanted children and children owned as planned are as follows in women with and without consanguineous marriages respectively: 9.9% and 90.1%, 4.5 and 7.4, 18.1 and 20.4, 2.9 and 2.1, 2.9 and 2.1, 1.83 and 1.53.

CONCLUSION: Incidence of consanguineous marriages in our population is 24.8%. Women married at young age, with low education level and having many children constitutes this group. Every kind of communication technology should be used in informing this group to bring up healthy generations and raise socioeconomic standards.

GİRİŞ

Dünya nüfusunun 10 yıl önce beş milyar ikiyüzelli milyon iken, bugün 6 milyarı geçtiği tahmin ediliyor. Dünya nüfusu yılda ortalama % 1,74 hızıyla büyüyor. Bu, günde ortalama ikiyüzellibin doğumun olması demektir. Bu hızla devam ederse dünya nüfusu 50 yıl içerisinde 12,1 milyara, yüzyıl içerisinde de 28,8 milyara ulaşacaktır. Ancak bu artışın sonsuza kadar

Yazışma Adresi:

Op. Dr. Alparslan BAKSU
Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi,
1.Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, İstanbul
Tel: 0212 - 231 22 09 / 2365 Fax: 0212 - 259 10 50

süremeyeceği açıktır. Nitekim 1965-1970 yılları arası % 2,04 olan nüfus artış hızı azalma eğilimindedir.

Kontrolsüz nüfus artışı önümüzdeki yüzyılın en önemli sorunlarından biridir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sınırlı kaynak ve sosyal olanakların paylaşımının neden olduğu olumsuz kısır döngü kalkınma için ciddi bir engeldir.

Demografik veriler Batı Avrupa ülkeleri başta olmak üzere gelişmiş ülkelerde çarpıcı sonuçlara varmıştır. Bu ülkelerde önce mortalitede bir düşme görülmüş, daha sonra doğurganlık azalmıştır. Böylece demografik dönüşüm adı verilen süreç tanımlanmıştır. Dönüşüm öncesi dönemin özelliği yüksek doğum ve yüksek mortalite hızlarıdır. Endüstri devrimi sırasında, yaşam

koşullarında iyileşmeler ve temiz içme suyu gibi alınan halk sağlığı önlemleri mortalitenin düşmesine neden olmuştur. Dikkat edilmesi gereken konu bu gelişmelerde bireysel rolün çok az ya da olmamasıdır. Ancak doğurganlığın azalması için bireylerin evliliği geciktirmek ve evlilik içinde doğurganlığı kontrol etmek gibi bilinçli kararlarına gereksinim vardır. Bu bireysel kararlar ancak yaşam standardının belli ölçüde yükselmesinden sonra başlamaktadır. Çiftler mortalitenin düştüğünü fark ettikçe, aynı sayıda yaşayan çocuğa sahip olmak için daha az sayıda doğuma gerek duyacaklardır. Kadının statüsü değiştikçe, özellikle eğitim fırsatlarının artması ile yüksek doğurganlık kendileri için daha az istenen bir durum haline gelecektir (1).

Kadın Hastalıkları ve Doğum Hekimliğinde kontrasepsiyon kadar önemli diğer bir konu da sağlıklı nesillerin yetişmesine katkıda bulunmaktadır. Akraba evliliği, gerek artmış genetik hastalık ihtimali, gerekse düşük sosyoekonomik seviyede fazla sayıda çocuğa sahip olmak gibi problemlerle bu amaca ulaşmada önemli bir engel oluşturmaktadır.

MATERYEL VE METOD

Çalışmamız Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Planlaması Merkezinde Mart 1999-Haziran 1999 tarihleri arasında kontrasepsiyonla ilgili herhangi bir nedenle başvuran 246 kadın üzerinde randomize olarak, yüz yüze görüşüp, anket tarzında yapılmıştır. Gelen hastalara çalışmanın amacı anlatılmış ve çalışmaya katılıp katılmama konusunda tamamıyla özgür bırakılmıştır. Çalışmamıza katılan kadınlara 29 soru yöneltilmiş ve kadınların akraba evliliği oranları, eğitim düzeyleri, evlilik yaşları ve istedikleri ve sahip oldukları çocuk sayıları belirlenmiştir.

BULGULAR

Akraba evliliği yapan kadınların sosyoekonomik düzeyleri araştırılırken düzenli bir işte çalışıp çalışmadıkları sorgulanmış ve akraba evliliği yapanların % 9,9'ı çalışırken, akraba evliliği yapmayanların % 31'i çalışmaktadır. Akraba evliliği yapanlar yapmayanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha az oranda çalışmaktadırlar ($p < 0.001$).

Tablo 1: Çalışan ve çalışmayan kadınların akraba evliliği açısından karşılaştırılması

	Çalışmayanlar		Çalışanlar	
	n	%	n	%
Akraba evliliği yapanlar	54	31,0	7	9,9
Akraba evliliği yapmayanlar	120	69,0	64	90,1

$$X^2 = 1,09167 \quad p = 0,00051$$

Akraba evliliği yapanlar ortalama 4,55 , yapmayanlar ortalama 7,41 yıl eğitim görmüşlerdir. Akraba evliliği yapanlar ortalama 18,16 , yapmayanlar ortalama 20,47 yaşında evlenmişlerdir. Akraba evliliği yapanlar ortalama 1,83 gebeliği planlarken, yapmayanlar 1,53

gebeliği planlıyordu. Akraba evliliği yapanların eğitim yılı sayısı ve evlilik yaşı istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür ($p < 0.001$). Planlı gebelik sayısı konusunda ise iki grup arasında istatistiksel anlamlı fark yoktur ($p = 0.091$).

Tablo 2: Akraba evliliği ile eğitim, evlilik yaşı ve planlanan çocuk sayısının karşılaştırılması

Akraba Evliliği	Evet \pm ss*	Hayır \pm ss	P
Eğitim yıl sayısı	4,5574 \pm 3,080	7,4185 \pm 3,447	0,0001
Evlilik yaşı	18,1639 \pm 3,555	20,4754 \pm 3,885	0,0001
Planlanan gebelik sayısı	1,8361 \pm 1,280	1,5301 \pm 0,977	0,091

* ss - standart sapma

Çocuk sayıları yönünden karşılaştırıldığında akraba evliliği yapan kadınlar 2,93 çocuk sahibidir ve 2,90 çocuk istemektedirler. Akraba evliliği yapmayan kadınlar ise 2,03 çocuğa sahipken, 2,13 çocuk

istemektedirler. Akraba evliliği yapmayan kadınların istedikleri ve sahip oldukları çocuk sayıları istatistiki olarak anlamlı derecede fazladır ($p < 0.001$).

Tablo 3: Akraba evliliği yapan ve yapmayan kadınların istenen ve sahip olunan çocuk sayısı açısından karşılaştırılması

Akraba evliliği	Evet	Hayır	P
Çocuk Sayısı	2,9344 ± 1,448	2,0380 ± 1,216	0,0001
İstenen çocuk sayısı	2,9016 ± 1,106	2,1366 ± 0,844	0,0001

Kadınların evlilik yaşı ve çocuk sayısı karşılaştırıldığında, 18 ve daha küçük yaşta evlenenler ortalama 2,71 çocuk sahibi iken 2,64 çocuk istemektedirler. 19-25 yaş arasında evlenen kadınlar

ortalama 2 çocuk sahibi iken 2,13 çocuk sahibi olmak istemektedirler. 26 ve daha yukarı yaşlarda evlenen kadınlar ortalama 1,6 çocuk sahibidirler ve 1,9 çocuk sahibi olmak istemektedirler.

Tablo 4: Kadınların evlilik yaşlarına göre istenen ve sahip olunan çocuk sayısı

Evlilik yaşı	18 yaşına kadar	19-25 yaş arası	26 yaş ve yukarı	P
İstenen çocuk sayısı	2,6449 ± 1,0393	2,1333 ± 0,8887	1,9000 ± 0,6618	0,0001
Sahip olunan çocuk sayısı	2,7196 ± 1,5221	2,000 ± 1,0742	1,6000 ± 0,8137	0,0001

Akraba evliliği yapanların % 85,2'si , yapmayanların % 53,3'ü 5 yıl ve daha az eğitim görmüşlerdir. Akraba evliliği yapanların % 6,6'sı , yapmayanların % 16,8'i 6-8 yıl arası eğitimlidir. Akraba evliliği yapanların % 6,6'sı , yapmayanların % 21,2' si 9-11 yıl arası eğitim görmüşlerdir. Oniki yıl ve daha fazla eğitim görenler

arasında akraba evliliği yapanların oranı % 1,6 iken, akraba evliliği yapmayanlar arasında aynı yıl eğitim görme oranı % 8,7'dir. Eğitim düzeyi arttıkça akraba evliliği yapanların oranı istatistiksel olarak anlamlı derecede azalmaktadır ($p < 0.001$).

Tablo 5: Eğitim düzeyine göre akraba evliliğinin karşılaştırılması

Eğitim/Akraba Evliliği	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
0-5 yıl arası eğitim gören	52	85,2	98	53,3
6-8 yıl arası eğitim gören	4	6,6	31	16,8
9-11 yıl arası eğitim gören	4	6,6	39	21,2
12 yıl ve daha fazla eğitim gören	1	1,6	16	8,7

$$\chi^2 = 19,93152 \quad p = 0,00018$$

Aile planlaması merkezine başvuran ve çalışmamıza katılan kadınlardan akraba evliliği yapanlarda 0-1 çocuk sahibi olanlar % 5,1 iken, 2-3 çocuğa sahip olanlar % 37,3 , 4-5 çocuğa sahip olanlar % 32,2 ve 6 ile daha fazla çocuğa sahip olanların oranı % 25,4'dir.

Aynı oranlar akraba olmayanlar için sırasıyla % 31,4, % 40,6 , % 17,1 ve % 10,9'dur. Çocuk sayısı arttıkça akraba evliliği yapanların oranı istatistiksel olarak anlamlı artmaktadır (p<0.001).

Tablo 6: Akraba evliliği yapan ve yapmayanların çocuk sayısı açısından karşılaştırılması

Akraba evliliği/çocuk sayısı	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
0-1 Çocuk	3	5,1	55	31,4
2-3 çocuk	22	37,3	71	40,6
4-5 çocuk	19	32,2	30	17,1
6 ve üzeri çocuk	15	25,4	19	10,9

$$X^2 = 23,69701 \quad p = 0,0003$$

Aile planlaması merkezimize başvuran ve çalışmamıza katılan akraba evliliği yapan kadınlarda 18 yaş altında evlenme oranı %49,2 iken , akraba evliliği yapmayanlarda bu oran %37'dir. Akraba evliliği yapanlarda 19-25 yaş arasında evlenme oranı %34,4 yapmayanlarda bu oran %47,8'dir. Akraba evliliği yapanlarda 26-32 yaş arasında evlenme oranı %25,0

iken yapmayanlarda bu oran %13'tür. Akraba evliliği yapanlarda 33 yaş ve üzeri evlenme oranı %1,6 iken, yapmayanlarda bu oran %2,2'dir. Akraba evliliği yapan kadınların, yapmayanlara göre evlilik yaşı istatistiksel olarak anlamlı derecede düşüktür (p<0.05).

Tablo 7: Akraba evliliği yapan ve yapmayan kadınların evlilik yaşının karşılaştırılması

Evlilik yaşı/akraba evliliği	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
33 yaş ve üzeri	1	1,6	4	2,2
26-32 yaş	9	14,8	24	13,0
19-25 yaş	21	34,4	88	47,8
18 yaş ve altı	30	49,2	68	37,0

$$X^2 = 13,7239 \quad p = 0,00087$$

Çalışmayan kadınların % 78,2'si 0-5 yıl arası, % 12,6'sı 6-8 yıl arası, % 9,2'si 9-11 yıl arası eğitim görmüşlerdir. Çalışan kadınların ise % 19,4'ü 0-5 yıl arası, % 18,1'i 6-8 yıl arası, %37,5'i 9-11 yıl arası, % 25'i ise 12

yıldan daha fazla eğitim görmüşlerdir. Eğitim düzeyi arttıkça çalışanların oranı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde artmaktadır (p<0.001).

Tablo 8: Eğitim düzeyine göre çalışma oranlarının karşılaştırılması

Eğitim yılı/çalışma	Çalışmıyor		Çalışıyor	
	n	%	n	%
0-5 yıl	136	78,2	14	19,4
6-8 yıl	22	12,6	13	18,1
9-11 yıl	16	9,2	27	37,5
12 yıl ve üzeri	-	-	18	25,0

$$X^2 = 96,68434 \quad p = 0,000001$$

TARTIŞMA

Evlilik kurumunda akraba evliliği ülkemizde önemli bir yüzdeye sahiptir. Genetik kötü sonuçları yanında çalışmamızda daha çok sosyodemografik neden ve sonuçları incelenmiştir. Dünya sağlık örgütü kaynaklarına göre batı toplumlarında akraba evliliği % 1'in altındadır (2). Ürdün'de % 63,7, Pakistan'da % 46 iken ülkemizde iki değer arasında olduğu düşünülmektedir (2,4). Tüm ülke popülasyonunu kapsayan veriden yoksun olmakla birlikte, Tunçbilek ve Koç'un Batı Anadolu'da yaptığı çalışmada % 12,8, Kaplanoğlu ve Paydak'ın 1989'da Konya'da yaptıkları bir çalışmada %23,3, Ökten ve Elbistan'ın 1990'da Samsun'da yaptığı bir çalışmada %21,1'lik oran bulunmuştur (5,7). Tümerdem ve arkadaşlarının 1989'da İstanbul'da gecekondu yerleşimli 4240 aile arasında yaptığı araştırmada ise % 15,45'lik akraba evliliği bulunmuştur (8). Özcan ve arkadaşları ise 1997'deki çalışmalarında oranın giderek azaldığını saptamışlardır (2). Ayrıca akraba evliliği oranının doğudan batıya, köyden kente azaldığı kaydedilmiştir (2). Bizim çalışmamızda hastanemiz Aile Planlaması Ünitesine başvuran kadınlar arasında akraba evliliği oranının % 24 olduğu saptanmıştır. Bu oranın Türkiye ortalamasından daha yüksek olduğu ortadadır. Bunun nedeni olarak araştırmaya konu olan grubun yukarıda ifade edildiği gibi sosyoekonomik olarak daha düşük düzeyde olduğu düşünülebilir. Akraba evliliği yapan grubun sosyo-demografik özellikleri irdelendiğinde ilginç sonuçlar elde edilmektedir. Akraba evliliği yapanların büyük çoğunluğu eşi ile aynı şehirde doğmuştur. Özcan ve arkadaşlarının çalışmasına göre akraba evliliği yapanların anne ve babaları arasında da akraba evliliği aynı popülasyona göre daha fazladır (2). Araştırmamıza katılan grupta akraba evliliği

yapanların büyük çoğunluğu (%88) çalışmamaktaydı. Akraba evliliği olmayan grupta bu oran % 65 idi. Eğitim düzeyi arttıkça akraba evliliği oranı azalmakta idi, buna karşın akraba evliliği oranı arttıkça eşlerin sahip oldukları çocuk sayısı da artmaktadır. Akraba evliliği yapanlar daha erken yaşta evlenmekte ve daha çok çocuk istemekte, planlamakta ve sahip olmaktadır. Yörelere göre aşağı yukarı % 10 ve % 25 oranında bir grup akraba evliliği yaparak genetik ve sosyoekonomik risk potansiyeli taşımaktadır. Bu grup daha az eğitilmiş, daha az düzenli bir işte çalışma oranına sahip, dolayısıyla ekonomik olarak daha kötü durumda, daha genç yaşta evlenip daha çok çocuk yapma eğilimindedir. Üstelik genetik riskleri daha çoktur, çünkü önemli bir kısmının anne ve babası da birbirleriyle akrabadır. Toplumda akraba evliliğiyle mücadele etmek de nüfus planlamasının bir parçası olmalıdır. Bunun için broşürler hazırlanabilir, yazılı ve görsel basın aracılığıyla geniş kitlelere ulaşılabilir.

Araştırmaya katılan kadınların % 29'unun düzenli gelir getiren bir işi vardı. Eğitim düzeyi arttıkça çalışanların oranı da artış göstermekte idi. Çalışan kadınlar arasında akraba evliliği daha azdı. Çalışan kadınlar çalışmayanlardan daha geç evleniyor, daha az çocuk planlıyor ve sahip oluyordu. Bu verilerden çalışan kadınların çocuk sahibi olmak için daha az zamanı olduğu sonucu değil, meslek sahibi olmanın kadına verdiği sosyal özgüvenle birlikte, kendi ailesinin planlamada söz hakkını elde ettiği sonucuna varabiliriz.

SONUÇ

Çalışmamızda yüksek eğitim düzeyi, meslek sahibi olma ve çocuk sayısının düşmesi ile, bunların tersi koşullar ve akraba evliliği, erken evlilik gibi

sosyoekonomik faktörler de çocuk sayısının artmasıyla ilişkili bulunmuştur. Kontrasepsiyon yalnızca tıbbi değil, aynı zamanda sosyoekonomik bir olgudur. Ülkemizde nüfus artış hızı hala gelişmiş ülkelerdeki düzeyin çok üzerindedir. Hızlı artan nüfusun önemli bir kısmı akraba evliliği oranının yüksek, eğitim seviyesinin düşük, kadınların çoğunun düzenli bir işte çalışmadığı düşük ekonomik seviyeli toplum popülasyonundadır. Akraba evliliği genetik geçişli hastalıkların artışına yol açmaktadır. Çok çocuklu ve düşük ekonomik seviyeli ailelerin çocukları eğitim,

sağlık gibi temel hizmetlerden yeterince yararlanamamaktadır. Bu da en önemli amaçlarından birisi sağlıklı nesillerin yetişmesine katkıda bulunmak olan Kadın Hastalıkları ve Doğum Hekimliğinin önemli sorunlarından birisini oluşturmaktadır. Aile planlaması kliniklerine daha fazla işlerlik kazandırılması, akraba evliliğinin fazla, eğitim ve ekonomik düzeyin düşük olduğu toplum kesimlerine yönelik yoğun eğitim ve bilgilendirme kampanyalarının yazılı ve görsel basın aracılığıyla yapılması problemlerin çözümüne önemli katkılar sağlayabilecektir.

KAYNAKLAR

1. Hatcher R.A, Kowal D, Guest F, Trussel J, Stewart F, Stewart G.K, Bowen S, Cates W: Dünyada Aile Planlaması. Kontraseptif Yöntemler, 1. Baskı, Uluslararası Basım, Ankara, 1990, 1-19.
2. Özcan F: Manisa yöresinde akraba evlilikleri ve bunun aile hekimliği yönünden değerlendirilmesi. Aile Hekimliği Dergisi, 1(4): 208-212, 1997.
3. Al-Saleem M, Rawasdeh N: Consanguinity in north Jordan : Prevalence and pattern. J Biosoc Sci, 25(4): 553-556,1993.
4. Yaqoob M, Gustavson K.H, Jail F, Karlberg J, Iselius L: Early child health in Lahore, Pakistan :II. Inbreeding. Acta Paediatr , 82 (390):17-26, 1993.
5. Tunçbilek E, Koç I: Consanguineous marriage in Turkey and its impact on fertility and mortality. Ann

Hum Genet, 58 (4): 321-329,1994.

6. Kaplanoğlu N, Paydak F: Konya'da akraba evliliklerinin sıklığı ve tıbbi sonuçları. Birinci ulusal prenatal teşhis ve Anadolu'nun genetik yapısı sempozyumu tebliğ özetleri kitabı. Eskişehir Anadolu Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları 1989, 258.
7. Ökten G, Elbistan M: Samsun yöresi kırsal alan akraba evliliklerinin sıklığı ve toplum sağlığına etkileri üzerine bir ön çalışma. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıbbi Genetik Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitapçığı, 1990, 19.
8. Tümerdem Y, Ayhan B, Akın E: Ülkemizde kan akrabalığı evliliğinin kuşaksal farklılığı. Birinci Ulusal Prenatal Teşhis ve Anadolu'nun Genetik Yapısı Sempozyumu Tebliğ Özetleri Kitabı. Anadolu Üniversite Tıp Fakültesi Yayınları, Eskişehir 5-7 Eylül 1989, 260 - 87.